

Mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar

në Preshevë dhe Bujanoc

Përmbajtja

1. Hyrje dhe metodologjia	3
2. Mungesa e teksteve shkollore dhe mësimi me materiale alternative	3
3. Gjuha, garat dhe përvojat e trajtimit të pabarabartë	4
4. Zgjedhja e vendit të studimit	5
5. Nga diploma te puna: punësimi dhe mundësitë profesionale	6
6. Marrëdhëniet me bashkëmoshatarët nga komunitete të tjera dhe shkollimi i ndarë	7
7. Qëndrimi apo largimi: si e shohin të rinjtë të ardhmen e tyre	8
8. Përfundim	9
9. Kufizimet e hulumtimit	10
10. Burimet	10

Mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar në Preshevë dhe Bujanoc

1. Hyrje dhe metodologjia

Ky raport analizon perceptimet dhe përvojat lidhur me mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar në komunat e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës, në jug të Serbisë. Të dhënat janë mbledhur përmes pyetësorëve online të plotësuar nga nxënës të shkollave të mesme, studentë dhe persona që kanë përfunduar studimet, si dhe nga mësimdhënës dhe profesorë që punojnë me nxënës nga ky komunitet.

Pyetësorët përmbanin pyetje të hapura dhe të mbyllura mbi disponueshmërinë e teksteve shkollore dhe materialeve mësimore, përvojat gjatë shkollimit, mundësitë dhe zgjedhjen e vendit të studimeve, njohjen e kualifikimeve, punësimin, planet për të ardhmen dhe marrëdhëniet me bashkëmoshatarët nga komunitete të tjera.

Numri i të anketuarve

Në pyetësorin për nxënësit e shkollave të mesme janë regjistruar 18 formularë të plotësuar. Dy prej formularëve përmbajnë përgjigje plotësisht identike, prandaj në analizë janë trajtuar si një përgjigje e vetme. Për këtë arsye, analiza bazohet në 17 përgjigje unike të nxënësve të shkollave të mesme.

Prej tyre, 15 janë nga Bujanoci dhe dy nga Presheva. Katërmbëdhjetë të anketuara janë vajza, dy janë djem, ndërsa një person nuk ka dashur të deklarohet për gjininë. Pesë ndjekin vitin e dytë, pesë vitin e tretë dhe gjashtë vitin e katërt të shkollës së mesme. Një e anketuar ka deklaruar se e ka përfunduar shkollën e mesme.

Pyetësorin për studentët dhe të diplomuarit e kanë plotësuar katër persona – dy që studiojnë aktualisht dhe dy që i kanë përfunduar studimet. Tre prej tyre janë nga Bujanoci dhe një nga Presheva.

Pyetësorin për mësimdhënësit dhe profesorët e kanë plotësuar tre persona: dy të punësuar në një shkollë në Preshevë dhe një në një shkollë në Bujanoc.

Anketa fillimisht përfshinte edhe Medvegjën, por në mostër nuk ka të anketuar nga kjo komunë. Prandaj, gjetjet e këtij raporti lidhen me përvojat e të anketuarve nga Presheva dhe Bujanoci.

2. Mungesa e teksteve shkollore dhe mësimi me materiale alternative

Shumica e nxënësve deklarojnë se gjatë shkollimit u mungojnë tekste dhe materiale të caktuara mësimore, përfshirë tekste në gjuhën shqipe, si dhe kushte për mësim praktik. Në 14 nga 17 përgjigje është përmendur të paktën një mungesë konkrete – nga tekstet për lëndë të caktuara dhe materialet për lëndët profesionale deri te laboratorët dhe mundësitë për mësim praktik.

Ndër lëndët për të cilat nxënësit përmendin mungesë tekstesh janë kimia, fizika dhe historia, ndërsa një nxënëse e drejtimit të mjekësisë deklaroi se nuk kanë tekste për lëndët mjekësore, me përjashtim të biologjisë dhe gjuhës angleze. Një tjetër deklaroi se tekstet në gjuhën shqipe mungojnë „pothuajse për të gjitha lëndët“.

„Na mungojnë librat.“

„Si nxënës të drejtimit të mjekësisë, nuk kemi libra për asnjë lëndë mjekësore.“

Për të kompensuar atë që u mungon, nxënësit më së shpeshti përdorin shënimet e mësimdhënësve, fotokopje dhe përmbajtje nga interneti. Shënimet e mësimdhënësve përmenden në të paktën 13 përgjigje, interneti në të paktën tetë, ndërsa fotokopjet në të paktën gjashtë. Disa nxënës përdorin edhe tekste shkollore nga shtete të tjera, prezantime, video dhe materiale të tjera që ua ofrojnë mësimdhënësit.

Përgjigjet për ndikimin e kësaj mënyre të punës nuk janë të njëtrajtshme. Shumë nxënës i konsiderojnë materialet shtesë të dobishme dhe deklarojnë se ato i ndihmojnë ta kuptojnë më mirë lëndën. Në të njëjtën kohë, disa theksojnë se kopjimi i shënimeve të gjata u merr kohë dhe ua vështirëson përgatitjen.

Një nxënës deklaron se, në mungesë të teksteve, materialet nga interneti përbëjnë një pjesë të madhe të materialit nga i cili mësojnë, ndërsa një tjetër vlerëson se projektet mund të jenë të dobishme, por se kopjimi dhe përshtatja e shënimeve të mësimdhënësve u merr shumë kohë.

Çfarë thonë mësimdhënësit/profesorët

Dy nga tre mësimdhënësit/profesorët deklarojnë se nxënësit nuk i kanë në dispozicion të gjitha tekstet dhe materialet e nevojshme. Si fusha ku ka mungesa përmenden gjuha amtare, historia, kultura muzikore dhe lëndë të tjera, veçanërisht ato të shkencave natyrore. I anketuari i tretë deklaron se i ka në dispozicion materialet e nevojshme.

Si zëvendësim përdoren përmbajtje nga interneti, skripta, shënime dhe përkthime nga gjuhë të tjera. Një profesor deklaron se mungesa e materialeve ndikon në motivimin e nxënësve, pasi sa më shumë shënime të kenë për të kopjuar, aq më shumë bie interesimi i tyre, ndërsa një tjetër thekson se një mënyrë e tillë pune u merr kohë. I treti vlerëson se interneti dhe përvoja e mësimdhënësve mundësojnë që mungesa e materialeve të tejkalohet më lehtë.

„Ndikojnë mjaft, sepse marrin kohë.“

3. Gjuha, garat dhe përvojat e trajtimit të pabarabartë

Çfarë thonë nxënësit

Njohja e pamjaftueshme e gjuhës serbe shfaqet si një nga faktorët që ndikojnë në zgjedhjet arsimore të të rinjve. Në pyetjen ku nxënësit mund të shënonin disa faktorë të rëndësishëm gjatë zgjedhjes së vendit të studimeve, gjuhën e mësimi e kanë zgjedhur gjashtë nga 17 nxënës. Megjithatë, në përgjigjet e hapura, disa prej tyre përmendin pikërisht njohjen e pamjaftueshme të gjuhës serbe si arsye përse nuk planifikojnë të studiojnë në Serbi ose përse studimet në Serbi u duken më pak të qasshme.

„Nuk mendoj të studioj në Serbi për shkak të gjuhës.“

Përvojat me garat shkollore tregojnë gjithashtu probleme që lidhen me gjuhën dhe programin mësimor. Shtatë nxënës deklarojnë se kanë marrë pjesë në gara. Katër prej tyre përshkruajnë vështirësi të caktuara: pyetje që, sipas përvojës së tyre, nuk përputheshin me programin sipas të cilit kishin mësuar, përgatitje të pamjaftueshme, vështirësi në gjetjen e materialeve dhe përkthim të dobët të testit nga serbishtja në shqip.

Një nxënës deklaron se disa fjalë në test ishin përkthyer gabimisht dhe ishin të pakuptueshme, edhe pse ajo e njeh gjuhën serbe.

„Kishte padrejtësi sepse kishte pyetje jashtë programit tonë mësimor.“

Përveç çështjeve që lidhen me gjuhën, në disa përgjigje shfaqet edhe ndjenja e trajtimit të pabarabartë, frika nga paragjykimet dhe perceptimi se të rinjtë shqiptarë nuk kanë mundësi të barabarta me bashkëmoshatarët e tyre në pjesë të tjera të Serbisë.

Çfarë thonë studentët dhe të diplomuarit

Gjuha shfaqet edhe në përgjigjet e studentëve dhe të diplomuarve. Një studente e mjekësisë në Tiranë deklaron se të rinjtë nga komuniteti shqiptar kanë mundësi të kufizuara për të studiuar në Serbi, pikërisht sepse shumica e programeve zhvillohen në gjuhën serbe, dhe vlerëson se duhet të ketë më shumë mundësi për studime në gjuhën shqipe.

Një studente tjetër, e cila studion në Bujanoc, deklaroi se kishte marrë në konsideratë Novi Sadin, por, për shkak të pasigurisë dhe frikës nga paragjykimet etnike, kishte vendosur të studionte në Bujanoc.

Një i diplomuar përmend si pengesë për studimet në Serbi edhe mungesën e bashkëpunimit të universiteteve me shkollat në mjedisin e tyre, ndërsa një tjetër sheh si pengesa kryesore kushtet materiale, mundësinë për të studiuar në gjuhën amtare dhe largësinë nga fakultetet e dëshiruara.

Çfarë thonë mësimdhënësit/profesorët

Si pengesa për studimet në Serbi, mësimdhënësit përmendin gjuhën, kushtet financiare, largësinë nga qendrat universitare, konkurrencën dhe frikën e të rinjve se si do të priten në një mjedis të ri.

Një mësimdhënëse përmend „gjuhën dhe diskriminimin“ si pengesa për të rinjtë që dëshirojnë të studiojnë në Serbi. Si shembull, ajo përmend përvojën e motrës së saj, për të cilën pretendon se nuk e ka kaluar një provim për shkak të përkatësisë së saj etnike shqiptare.

Problemet me përkthimin shfaqen edhe në përgjigjet e profesorëve lidhur me garat shkollore. Dy mësimdhënës përmendin vështirësi: njëri përmend përkthime të gabuara, ndërsa tjetri deklaroi se në disa gara nga biologjia, historia dhe gjeografia përkthimi ka munguar ose ka qenë i dobët. I anketuari i tretë nuk ka pasur një përvojë të tillë.

4. Zgjedhja e vendit të studimit

Çfarë thonë nxënësit

Të paktën 13 nga 17 nxënës deklarojnë qartë se aktualisht nuk planifikojnë të studiojnë në Serbi. Tre po e shqyrtojnë këtë mundësi, ndërsa në një përgjigje plani nuk mund të përcaktohet qartë.

Kur janë pyetur se ku do të dëshironin të studionin më së shumti, më së shpeshti përmenden Prishtina/Kosova* dhe Tirana/Shqipëria – me nga pesë përgjigje secila. Dy nxënës përmendin Serbinë, ndërsa në përgjigje të veçanta shfaqen Tetova, Turqia, Italia dhe vende të tjera evropiane.

* Ky përcaktim nuk paragjykon qëndrimet lidhur me statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së dhe Opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë mbi Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.

Arsyet për zgjedhjen ndryshojnë, por përsëriten mundësia për të studiuar në gjuhën amtare, cilësia e arsimit, zgjedhja e programeve të studimit, mundësitë për mësim praktik, punësimi pas studimeve, largësia nga familja dhe ndjenja e sigurisë ose e pranimit.

„Në Kosovë, sepse atje ndihem më e sigurt.“

Mundësia e punësimit pas studimeve është faktori më i shpeshtë në zgjedhjen e vendit të studimeve – është përzgjedhur nga 14 prej 17 nxënësve. Pas saj vijnë cilësia e arsimit (11), zgjedhja e programeve të studimit (8), gjuha e mësimi (6), shpenzimet (5) dhe largësia nga shtëpia (3).

Një gjetje veçanërisht e theksuar lidhet me disponueshmërinë e programeve të studimit. Katërmbëdhjetë nga 17 nxënës (82,4%) mendojnë se në Serbi nuk ka mjaftueshëm programe studimi që u përgjigjen nevojave të të rinjve nga Presheva, Bujanoci dhe Medvegja. Në përgjigjet e hapura përmendin mungesën e programeve të ndryshme, mësimi praktik, mundësive për zhvillim profesional, informacionit për studimet, mbështetjes dhe mundësive për shkollim në gjuhën shqipe.

Problemi i njohjes së diplomave të fituara në Kosovë shfaqet si faktor që ndikon ose mund të ndikojë në zgjedhjen e vendit të studimeve në 13 nga 17 përgjigje. Disa nxënës deklarojnë se për këtë arsye nuk e marrin Kosovën në konsideratë, të tjerë se do të studionin në Kosovë nëse diplomat do të njiheshin më lehtë, ndërsa ata që nuk planifikojnë të punojnë në Serbi e konsiderojnë këtë problem më pak të rëndësishëm.

Një nxënëse thotë se pikërisht për shkak të këtij problemi nuk e ka marrë kurrë në konsideratë studimin në Kosovë, ndërsa një tjetër deklaron se Kosova do të ishte një mundësi e përshtatshme vetëm nëse pas studimeve nuk do të planifikonte të punësohej në Serbi.

Çfarë thonë studentët dhe të diplomuarit

Nga katër të anketuarit, dy aktualisht studiojnë dhe dy i kanë përfunduar studimet. Një studente studion mjekësi në Tiranë, ndërsa tjetra studion në Bujanoc, në një program të Fakultetit Ekonomik në Suboticë. Dy të diplomuarit i kanë përfunduar studimet në Prishtinë, përkatësisht në Kosovë.

Përgjigjet tregojnë arsye të ndryshme për zgjedhjen e fakultetit: mundësinë për të studiuar në gjuhën amtare, afërsinë, shpenzimet, cilësinë e arsimit, mundësinë e punësimit dhe statusin e diplomës.

Veçanërisht ilustruese është përvoja e studentes së mjekësisë, e cila deklaron se kishte marrë në konsideratë Prishtinën, sepse është më afër familjes së saj, por zgjodhi Tiranën sepse mendon se diploma që do të fitojë atje do të ketë më shumë mundësi për t'u njohur dhe përdorur pas kthimit. Në rastin e saj, çështja e njohjes së diplomës ka qenë më e rëndësishme se afërsia e vendit të studimeve.

Studentja që studion në Bujanoc përmend si arsye të zgjedhjes përballueshmërinë financiare, bursën dhe faktin se do të ketë një diplomë të njohur në shtetin ku jeton.

Një i diplomuar, i cili i ka përfunduar studimet në Prishtinë në vitin 1989, thekson se konteksti në atë kohë ishte ndryshe:

„Atëherë ishim një shtet – Jugosllavia.“

I diplomuari tjetër, i cili i ka përfunduar studimet në Kosovë në vitin 2017, deklaron se nuk është përpjekur ta njohë diplomën në Serbi dhe se kualifikimin e tij nuk e ka përdorur për punësim.

Të katër të anketuarit, në përgjigjet e tyre për mundësitë aktuale të të rinjve, vlerësojnë se të rinjtë nga komuniteti shqiptar në Serbi nuk kanë mundësi të mjaftueshme për të studiuar atë që dëshirojnë. Ndër aspektet që mungojnë, ata përmendin studimet në gjuhën shqipe, zgjedhjen e programeve, informacionin, mbështetjen financiare, bashkëpunimin më të mirë me universitetet dhe kushte të tjera për studim.

Çfarë thonë mësimitdhënësit/profesorët

Vlerësimet e mësimitdhënësve/profesorëve nuk janë plotësisht të njëjta. Një i anketuar i vlerëson si të pakta mundësitë për vazhdimin e arsimit në Serbi, një tjetër i konsideron të kufizuara, duke shtuar se nuk ka informacion të mjaftueshëm, ndërsa i treti i vlerëson më pozitivisht këto mundësi.

Ndër faktorët që, sipas përvojës së tyre, ndikojnë në vendimin e nxënësve për vendin e studimeve janë kushtet financiare, gjuha, largësia, kushtet e pranimit, mundësia për të punuar gjatë studimeve dhe mundësitë e mëvonshme për punësim.

Dy nga tre mësimitdhënësit konsiderojnë se të rinjtë nga komuniteti shqiptar nuk kanë mundësi të barabarta arsimore me të rinjtë në pjesë të tjera të Serbisë, ndërsa njëri konsideron se kanë mundësi të barabarta.

5. Nga diploma te puna: punësimi dhe mundësitë profesionale

Çfarë thonë nxënësit

Mundësia e punësimit pas studimeve veçohet si një nga gjetjet më të forta mes nxënësve të shkollave të mesme: 14 nga 17 nxënës e kanë shënuar si faktor të rëndësishëm gjatë zgjedhjes së vendit të studimeve.

Përgjigjet për vendin ku do të dëshironin të jetonin dhe të punonin tregojnë se largimi nuk është domosdoshmërisht zgjedhja e parë e të gjithë të rinjve. Një pjesë e nxënësve do të dëshironin të qëndronin në vendlindje ose pranë familjes, por këtë mundësi e lidhin drejtpërdrejt me ekzistencën e vendeve të punës

dhe kushteve për një jetë të dinjitetshme. Të tjerë tashmë planifikojnë të largohen në Kosovë, Zvicër ose vende të tjera për shkak të mundësive më të mira për punësim dhe pagave më të larta.

„Nëse do të mund të gjeja një punë të mirë këtu, do të qëndroja, e nëse jo, me siguri do të shkoja jashtë vendit.“

Në pyetjen nëse shohin mjaftueshëm mundësi për të qëndruar në komunitetin e tyre pas përfundimit të shkollimit, 11 nga 15 nxënësit që kanë dhënë një përgjigje konkrete deklarojnë se nuk shohin mundësi të mjaftueshme ose se ato janë shumë të pakta. Mungesa e vendeve të punës është arsyeja më e shpeshtë.

„Dëshirën e kam, por mundësitë nuk i shoh.“

„Nuk ka shumë vende ku mund të punësohesh.“

Çfarë thonë studentët dhe të diplomuarit

Përvojat e dy të diplomuarve tregojnë dy situata të ndryshme. Personi që i ka përfunduar studimet në vitin 1989 deklaroi se aktualisht punon në profesionin e tij. I diplomuari tjetër, i cili i ka përfunduar studimet në Kosovë në vitin 2017, punon jashtë profesionit. Ai deklaroi se në profesionin e tij ka punuar vetëm si praktikant dhe se kualifikimin e fituar gjatë studimeve nuk e ka përdorur për punësim.

„Jam kthyer, por për shkak të diplomës punoj në punë që nuk kanë lidhje me profesionin tim.“

Përgjigjet e dy studenteve tregojnë dëshirë për të ruajtur lidhjen me komunitetin lokal pas përfundimit të studimeve, por edhe se mundësia e punësimit do të jetë vendimtare. Studentja e mjekësisë në Tiranë dëshiron të kthehet në Bujanoc nëse do të mund të gjejë punë dhe të zhvillohet profesionalisht. Studentja tjetër aktualisht e sheh të ardhmen e saj më shumë jashtë Serbisë, por deklaroi se dëshiron që në të ardhmen të kthehet dhe të kontribuojë në komunitet.

Te të katër të anketuarit, mundësitë për studim dhe punësim shfaqen si të ndërlidhura: vendimi për fakultetin nuk është vetëm një zgjedhje arsimore, por edhe një vlerësim nëse kualifikimi i fituar do t'u mundësojë të punojnë dhe të jetojnë në vendin ku dëshirojnë të qëndrojnë ose të kthehen.

Çfarë thonë mësimitdhënësit/profesorët

Edhe mësimitdhënësit e identifikojnë punësimin si një nga problemet kryesore. Dy nga tre e përmendin drejtpërdrejt si një nga kushtet kryesore për qëndrimin e të rinjve në komunitetin lokal, ndërsa kushtet financiare dhe mundësia për të punuar shfaqen edhe ndër faktorët që ndikojnë në zgjedhjen e vendit të studimeve.

„Kushte më të mira dhe punësim pas përfundimit të shkollimit.“

6. Marrëdhëniet me bashkëmoshatarët nga komunitete të tjera dhe shkollimi i ndarë

Çfarë thonë nxënësit

Përgjigjet e nxënësve për shpeshësinë e shoqërimit me bashkëmoshatarë nga komunitete të tjera etnike janë të ndryshme. Disa deklarojnë se kanë kontakte të shpeshta përmes shkollës, organizatave rinore dhe projekteve, ndërsa të tjerë thonë se kanë kontakte të rralla ose nuk kanë fare.

Në të njëjtën kohë, 13 nga 17 nxënës deklarojnë se më parë kanë marrë pjesë në një aktivitet ose projekt që ka lidhur të rinjtë nga komuniteti serb dhe ai shqiptar. Shumica e këtyre përvojave përshkruhen si pozitive – nxënësit përmendin njohje të reja, shoqërim dhe njohjen më të mirë të komuniteteve të tjera. Një i anketuar përshkruan një distancë fillestare që është zvogëluar me kalimin e kohës.

„Kam pasur mundësi të njoh shumë njerëz, komunitetin e tyre, traditën dhe mënyrën e arsimit.“

Mendimet për ndikimin e shkollimit të ndarë janë të ndryshme. Një pjesë e nxënësve konsiderojnë se shkollimi i ndarë e vështirëson njohjen dhe krijon distancë, ndërsa të tjerë nuk mendojnë se vetë ndarja në shkollim është vendimtare dhe si problem më të madh shohin mungesën e aktiviteteve të përbashkëta. Një nxënës nga Presheva deklaron se në shkollën e tij nuk ka një ndarje të tillë dhe se nxënësit e ndjekin mësimin së bashku.

Të paktën 14 nga 17 nxënës shprehin qartë dëshirën për më shumë aktivitete të përbashkëta. Ndër propozimet janë aktivitetet sportive, krijuese dhe arsimore, ekskursionet, projektet, kuizet e njohurive dhe përmbajtjet përmes të cilave të rinjtë do të njiheshin më mirë me mënyrën e jetesës dhe kulturën e komuniteteve të tjera.

Në përgjigjen e saj, një nxënëse ka vënë në dukje se komuniteti rom nuk përmendet në mënyrë eksplicite në pyetësor, duke deklaruar se më parë ka marrë pjesë në projekte që kanë lidhur të rinjtë nga komunitetet serb, shqiptar dhe rom.

Çfarë thonë mësime dhënësit/profesorët

Dy mësime dhënësit deklarojnë shprehimisht se shkollimi i ndarë ndikon në marrëdhëniet mes nxënësve nga komuniteti serb dhe ai shqiptar. Njëri prej tyre përmend se kanë ekzistuar iniciativa dhe projekte të ndryshme që i kanë lidhur të rinjtë, përfshirë aktivitete të organizatave si Grupa 484 dhe GTZ.

Në pyetjen për shkollimin e ndarë, i anketuari i tretë përgjigjet se me këto aktivitete kryesisht merren organizatat, por nuk jep një vlerësim më të detajuar për ndikimin e shkollimit të ndarë.

Në komente shfaqet edhe nevoja për njohje më të madhe reciproke:

„Të njihemi sa më shumë me njëri-tjetrin, që ta respektojmë njëri-tjetrin dhe të mos gjykojmë pa argumente dhe fakte.“

7. Qëndrimi apo largimi: si e shohin të rinjtë të ardhmen e tyre

Çfarë thonë nxënësit

Kur mendojnë për mundësinë e qëndrimit në komunitetin e tyre pas shkollimit, shumica e nxënësve i vlerësojnë mundësitë si të kufizuara. Nga 15 nxënësit që kanë dhënë përgjigje konkrete, 11 deklarojnë se nuk shohin mundësi të mjaftueshme për të qëndruar ose se ato janë shumë të pakta.

Në të njëjtën kohë, një pjesë e përgjigjeve tregojnë se dëshira për të qëndruar ekziston, por kushtëzohet nga punësimi, të ardhurat dhe mundësitë për zhvillim profesional.

Propozimet e nxënësve për përmirësimin e pozitës së të rinjve përfshijnë më shumë vende pune, zgjedhje më të gjerë të programeve të studimit, mundësi për arsimim në gjuhën shqipe, njohjen e diplomave, më shumë mësim praktik, informim më të mirë për mundësitë arsimore, trajtim më të barabartë, përkushtim më të madh të mësime dhënësit ndaj të gjithë nxënësve dhe më shumë hapësirë që vetë të rinjtë të flasin për nevojat e tyre.

Disa përgjigje dalin jashtë kornizës së ngushtë të arsimit dhe tregojnë një ndjenjë më të gjerë të pabarazisë dhe pakënaqësisë me qasjen e institucioneve ndaj komunitetit shqiptar.

„Duhet të ndryshojë sistemi arsimor dhe shkollor.“

„Informacion dhe mundësi për zhvillim dhe arsimim në gjuhën shqipe, si dhe mundësi të barabarta për punësim.“

Një nxënëse propozon angazhim më të madh të psikologëve shkollorë dhe më shumë biseda me nxënësit për dhunën, bashkëpunimin dhe komunikimin, ndërsa një tjetër thekson se nxënësve duhet t'u jepet më shumë hapësirë për të shprehur mendimin e tyre.

Çfarë thonë studentët dhe të diplomuarit

Të katër të anketuarit konsiderojnë se mundësitë aktuale të të rinjve nga komuniteti shqiptar për të studiuar në Serbi nuk janë të mjaftueshme.

Ndër ndryshimet e propozuara përmenden më shumë mundësi studimi në gjuhën shqipe, mbështetje për studentët, njohja e diplomave dhe kualifikimeve, më shumë vende pune dhe praktika profesionale në mjedisin lokal, informim më i mirë, si dhe kuota të veçanta për pjesëtarët e komunitetit shqiptar në fakultetet në Serbi.

Një i diplomuar thekson nevojën për ndryshimin e qasjes institucionale dhe politike dhe për zbatimin e vazhdueshëm të të drejtave të garantuara me ligj. Studentja e mjekësisë konsideron se mundësitë më të mira për arsimim dhe punësim do t'u mundësonin më shumë të rinjve të ktheheshin dhe të kontribuonin në komunitetin e tyre.

Përgjigjet në pyetjen nëse do të zgjidhnin përsëri të njëjtin fakultet dhe të njëjtin vend studimi janë gjithashtu të ndryshme: një person do të merrte të njëjtin vendim, një nuk është i sigurt, ndërsa dy deklarojnë se me gjasë ose me siguri do të bënin një zgjedhje tjetër. Arsytet për rishqyrtimin e zgjedhjes lidhen me mundësitë e mëvonshme profesionale dhe përvojën pas studimeve.

„Nevojiten më shumë investime konkrete në arsim dhe punësim.“

„Mos ndaloni së kërkuari të drejtat që na takojnë.“

Çfarë thonë mësimehdhënësit/profesorët

Si ndryshime të nevojshme për krijimin e mundësive më të barabarta për studim, mësimehdhënësit përmendin kushte më të mira, mundësi më të mëdha punësimi dhe ndryshimin e qasjes më të gjerë politike dhe institucionale.

Dy prej tyre theksojnë veçanërisht se pa mundësi punësimi nuk ka kushte të mjaftueshme që të rinjtë të qëndrojnë në komunitetin lokal pas shkollimit.

Përveç kësaj, në përgjigje shfaqet edhe nevoja për më shumë njohje dhe respekt reciprok mes të rinjve nga komunitete të ndryshme.

8. Përfundim

Problemet më të theksuara lidhen me mungesën e teksteve shkollore dhe materialeve mësimore, si pasojë e së cilës një pjesë e nxënësve mbështeten në shënimet e mësimehdhënësve, fotokopje, internet dhe burime të tjera shtesë. Në përgjigje shfaqen edhe probleme në garat shkollore, si dhe përshtypja e një pjese të të anketuarve se të rinjtë nga komuniteti shqiptar nuk kanë mundësi të barabarta arsimore me bashkëmoshatarët e tyre në pjesë të tjera të Serbisë.

Zgjedhja e kufizuar e programeve të studimit, përfshirë mundësitë për studim në gjuhën shqipe, çështja e njohjes së diplomave, njohja e pamjaftueshme e gjuhës serbe dhe, veçanërisht, mundësitë e punësimit ndikojnë në vendimet e të rinjve se ku do të studiojnë dhe ku do të jetojnë më vonë. Megjithatë, një pjesë e të anketuarve deklarojnë se, nëse do të ekzistonin mundësi më të mira arsimore dhe profesionale, do të dëshironin të ktheheshin ose të qëndronin në komunitetin e tyre dhe të kontribuonin në zhvillimin e tij.

Përgjigjet njëkohësisht tregojnë interesimin e të rinjve për më shumë kontakte, aktivitete të përbashkëta dhe lidhje me bashkëmoshatarët nga komunitete të tjera. Edhe pse gjetjet nuk janë përfaqësuese për të gjithë të rinjtë nga Presheva dhe Bujanoci, ato tregojnë çështje konkrete që kërkojnë vëmendje të mëtejshme.

9. Kufizimet e hulumtimit

- Madhësia e mostrës: Hulumtimi është realizuar me një numër të vogël të anketuarish, veçanërisht mes studentëve/të diplomuarve (4) dhe mësimitdhënësve/profesorëve (3). Gjetjet paraqesin përvojat dhe mendimet e pjesëmarrësve në hulumtim dhe nuk mund të interpretohen si përfaqësuese për të gjithë të rinjtë ose punonjësit në arsim në tri komunat.
- Përfaqësimi gjeografik: Edhe pse hulumtimi lidhet me Preshevën, Bujanocin dhe Medvegjën, mes të anketuarve nuk ka persona nga Medvegja. mostra i nxënësve të shkollave të mesme përbëhet kryesisht nga nxënës nga Bujanoci (15 nga 17), ndërsa vetëm dy përgjigje janë nga Presheva. Mes studentëve/të diplomuarve, tre janë nga Bujanoci dhe një person nga Presheva. Mësimitdhënësit/profesorët punojnë në shkollat në Bujanoc dhe Preshevë. Për këtë arsye, gjetjet nuk mundësojnë nxjerrjen e përfundimeve për përvojat e të rinjve në Medvegjë dhe as krahasimin e barabartë të tri komunave.
- Struktura e mostës të nxënësve të shkollave të mesme: Katërmbëdhjetë nga 17 të anketuarit e shkollave të mesme janë vajza, prandaj struktura gjinore e mostrës nuk është e balancuar. Një e anketuar ka deklaruar se tashmë e ka përfunduar shkollën e mesme, megjithëse pyetësi ishte kryesisht i dedikuar për nxënësit që aktualisht e ndjekin shkollën e mesme.
- Pyetësori të ndryshëm: Tri grupet nuk kanë marrë pyetje plotësisht të njëjta. Për këtë arsye, mungesa e një teme të caktuar në përgjigjet e studentëve/të diplomuarve ose mësimitdhënësve/profesorëve nuk do të thotë domosdoshmërisht se ajo nuk është e rëndësishme për ta, por mund të jetë pasojë e strukturës së pyetësit.

Gjetjet nuk mund të përgjithësohen për të gjithë të rinjtë nga komuniteti shqiptar në Preshevë dhe Bujanoc, por tregojnë qartë pengesa dhe përvoja konkrete që meritojnë vëmendje të mëtejshme.

10. Burimet

Pyetësi Google Forms: „Mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë“

Pyetësi Google Forms: „Për studentët dhe të diplomuarit – Mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë“

Pyetësi Google Forms: „Përvojat e mësimitdhënësve dhe profesorëve mbi mundësitë arsimore të të rinjve nga komuniteti shqiptar në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë“

Autor: Ibrahim Fejzullahi